

IZ CRKVENE PROŠLOSTI BARBANA (16.-19. STOLJEĆE)

Slaven BERTOŠA, Pula

Autor obrađuje niz tema iz crkvene prošlosti ovog istarskog kaštela, a posebice se osvrće na nekoliko prijepisa iz ostavštine Josipa Antuna Batela (1827.-1889.), koji je u Barbanu obnašao dužnost orguljaša zborne crkve, općinskog aktuara i blagajnika te kancelara zborne crkve, a zatim je postao i općinski načelnik.

KLJUČNE RIJEČI: *Barban, Istra, crkvena povijest, demografija*

I.

Postanak Barbana vezuje se za šesto stoljeće, odnosno za doba kada Dalmacijom i Istrom vlada Bizant. Povjesničar Pietro Kandler smatrao je da je crkvena župa u Barbanu utemeljena 740., a da je kaptol osnovan nakon 800. godine¹.

S konca 12. stoljeća potječu dvije isprave u kojima se spominje Barban. Prva je iz veljače 1199., a odnosi se na dogovor između puljskog grofa Engelberta te Barbanaca i njihovog župana Prbislava oko plaćanja četvrtine od prihoda s nekih zemljišta. Kao svjedoci sklapanja čina upisani su Barbanci Jurkonja i Boženja, gračaški župan Dražiha, te osoba karakterističnog imena – Slavonja iz Pazina. Druga je isprava sličnog sadržaja, a odnosi se na ugovor s predstavnicima zajednice Planje iz ožujka 1199. Ovdje su kao svjedoci ubilježeni planjski župan Stepica, barbanski župan Prbislav, te stanoviti Miroslav i Pridiz. Navedene dvije isprave objavili su Kandler² i Kirac³.

U doba bizantske vlasti (539.-751.) Istrom je upravljao egzarh sa sjedištem u Ravenni. U vrijeme franačke vlasti (789.-952.) došlo je do jačeg razvitka feudalnog sustava, tj. pojave da određenim krajem upravno i gospodarski vlada vlastelin, obično s titulom baruna, grofa ili markgrofa. U to su vrijeme nastali kašteli, feudalni dvorci u kojima je velikaš najčešće živio sa svojom obitelji⁴.

¹ Dragutin NEŽIĆ, *Barbanski kraj u prošlosti: prigodom 270-godišnjice župne crkve u Barbanu*, Barban 1971., str. 6.

² Pietro KANDLER, *Notizie storiche di Pola*, Parenzo 1876., str. 278-281.

³ Luka KIRAC, *Crtice iz istarske povijesti*, Zagreb 1946., str. 287-292.

⁴ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 6.

Nakon Franaka Istrom vladaju njemački carevi, a kaštelima njemačke velikaške obitelji. God. 1209. car je Istru kao leno predao akvilejskim patrijarsima kao zemaljskim velikašima. No, gorički grofovi, koji su upravljali Pazinskom knežijom, nisu htjeli pod njihovu upravu, pa su se borili za čuvanje svoje samostalnosti.

Barban i Rakalj u početku su bili pod patrijarhovom upravom. God. 1312. Rakalj i njegovi posjedi nalazili su se u vlasništvu goričko-pazinskih grofova, a od 1330. bio je to i Barban⁵. Kao sastavni dijelovi Pazinske grofovije pripadali su Austriji. No, budući da su se u to vrijeme mnogi istarski gradovi predavali Veneciji, Barban se našao okružen Mlečanima, te su počeli međusobni pohodi na tuđi teritorij, uz otimanje stoke, pljačku ljetine i sl. Austrijski car Maksimilijan Habsburški odlučio je 1504. iznajmiti Rakalj, a 1505. i Barban obitelji De Taxis⁶, ali su se 1516. Barbanci predali Mlečanima. Tom su prilikom općinu zastupali gastald Santo Višković i Marin Vinodolac⁷. Prema ugovoru, Barbanci su i dalje mogli birati župana, podžupana, župnika i kanonike, ali su se prizivi na sudske presude morali upućivati labinskom podestatu.

God. 1536. Austrija je Rakalj pristala predati Veneciji, koja ga je kupila od Simona De Taxisa, a zatim je odlučila Barban i Rakalj prodati na javnoj dražbi venecijanskoj plemićkoj obitelji Loredan de Santo Stefano, koja je u mletačkoj povijesti odigrala vrlo značajnu ulogu⁸. Time nisu bili prodani stanovnici toga kraja i njihovi posjedi, nego samo prihodi tzv. desetina, koje su se od žitelja ubirale, upravna i sudska vlast nad spomenutim područjem te vlastelinova imovina. Budući da je obitelj Loredan kao vlasnik barbansko-rakaljskog feuda na spomenutom području imala vrhovnu vlast, odnosno i pravo smrtne kazne (*ius gladii*), Barbanci više nisu ni u čemu ovisili o labinskom podestatu. Dolaskom pod vlast obitelji Loredan nije se poboljšao položaj Barbanaca. Njihovo pogranično područje nalazilo se u jednako teškom stanju kao kad je činilo dio Pazinske grofovije, tj. Austrije⁹. Tako je ostalo sve do propasti Mletačke Republike 1797., nakon čega je mirom u Campoformiju čitava Istra pripala Austriji. Usljedio je dolazak francuske, a zatim ponovno austrijske vlasti¹⁰.

Kakve su bile prilike u Barbanu u vrijeme gradnje nove župne crkve Sv. Nikole 1701.? O tome mnogo govori tzv. Statut feudalne gospoštije Barban-Rakalj. Nije to bio statut u punom smislu riječi, poput onih koji su postojali u slobodnim gradovima koji su sami sebi stvarali zakone, nego se radilo o zbirci propisa (tzv. terminacija, odredbi) za upravljanje feudalnim dobrom, koje je vlastelin povremeno izdavao.

Kaštel Barban tada je imao nekoliko desetaka kuća. Crkva Sv. Nikole i vlastelinska zgrada s kancelarijom, spremištima i dvorištem bili su opasani zidom, u koji su – na nekoliko

⁵ Blanka VUČETIĆ, Knjiga terminacija feudalne jurisdikcije Barban-Rakalj (1576-1743), *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci*, sv. II., Rijeka 1954., str. 103.

⁶ ISTO, str. 104.

⁷ Senato Mare – Cose dell' Istria, Volume XVIII (1513-1516), *Atti e Memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria*, vol. IX, Parenzo, 1894., str. 97-100.

⁸ Carlo DE FRANCESCHI, *L'Istria: note storiche*, Parenzo 1879., str. 285.; B. VUČETIĆ, *nav. dj.*, str. 105.

⁹ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 7-8.

¹⁰ Božo MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, knj. I., Pazin 1967., str. 13-52.

mjesta – bile umetnute okrugle ili kvadratne zidane kule. U kaštelu je boravio i uređivao gosposkijski kapetan, koji je, kao obrazovana osoba, upravljao čitavim krajem u ime vlastelina Loredana, koji je živio u Veneciji, svojem rodnom mjestu. Kanonici su stanovali izvan kaštela i to svaki za sebe. Noću su vrata kaštela bila zatvorena. Pored vanjske crkvice Sv. Antuna, kroz lijepa – u 16. stoljeću od kamena sagrađena Vela vrata – u kaštel je ulazila cesta. Na suprotnoj strani mjesta nalaze se Mala vrata iz 17. ili 18. stoljeća. Stara cesta iz Pule vodila je kroz Galižanu u Vodnjan, te kroz Divšiče u Barban¹¹.

Stanovnici su uglavnom živjeli po selima, a u kaštelu su stanovali uglavnom upravitelji, obrtnici, svećenici i liječnik. Loredani su opraštanjem nekih daća nastojali privući na barbansko područje nekoliko obrtnika iz Karnije. Seljaci su posjedovali zemlju, mogli su je i prodati i oporučno nekome ostaviti. No, svake su godine upravi vlastelinstva morali dati deseti dio (desetinu, *decimu*) svih prihoda (žita, kukuruza, vina, sira, povrća, janjaca) od svoga imanja. Od toga je četvrtina (*quartese*) išla crkvi, odnosno Kaptolu za uzdržavanje svećenika¹². Osim toga, viškovi žita i vina morali su se – uz određenu cijenu – predati u fontik, iz kojega su se, u nerodnim godinama, dodjeljivali siromašnim žiteljima. U Austriji je crkvena desetina ukinuta 1825., a 1869. prestala su i feudalna prava vlastelina.

Propisi i odredbe javno su se objavljivali nakon mise, kod gradske lože, koja je bila izvan kaštela. Uz zgradu stare lože nalazila se visoka kula, sa zvonom na vrhu. Ta se kula 1910. srušila, nakon čega je napravljena jedna manja, koja je poslije 1943. ugrađena u zgradu.

Iako je službeni jezik uprave bio talijanski, narodu se kod lože oglašavalo na hrvatskom jeziku, a taj je jezik morao poznavati i kancelarov pomoćnik.

U mjestu je postojao i liječnik, za čije je uzdržavanje brinuo i Kaptol. Tada se glavna liječnička pomoć odnosila na liječenje rana i puštanje krvi bolesniku. Kraj crkve Sv. Jakova u Barbanu postojala je i skromna bolnica¹³.

O prilikama na tom području te o njegovom crkvenom ustrojstvu podatke nalazimo i u ostavštini Josipa Antuna Batela (1827.-1889.), koja se čuva u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Batel je – u Barbanu, gdje je proveo čitav život – obnašao dužnosti plaćenog orguljaša zborne crkve, općinskog aktuara i blagajnika (1851.), kancelara zborne crkve (1857.), a zatim je postao i općinski načelnik (70-ih godina). Povjesničar Petar Stanković / Pietro Stancovich još ga je u mladosti potaknuo na proučavanje spisa i knjiga barbanskog općinskog arhiva u kojem je radio. Prepisujući glavne spise, Batel je prikupio opsežnu građu i počeo pisati Barbansko-rakaljske anale. Od 1867. dopisivao se s povjesničarom Pietrom Kandlerom o tada aktualnoj temi lociranja Vizača, o gradinama i o drugim istarskim povijesnim temama. Poznato je da mu je slao i neke horografske zemljovide za područje Barbana i Raklja. Suradivao je i dopisivao se i s Tomasom Lucianijem iz Labina. U koparskom tjedniku *La Provincia dell'Istria* (1876.-1878.) objavio je prijepise barbanskih spisa i izvješća na talijanskom jeziku, a 1880. u podlistku *Naše sloge prilog Glagoljica u Barbanu, Raklju i Motovranu* (Mutvoranu). Na zahtjev Ivana Kukuljevića, s kojim se također dopisivao, izradio je rodoslovlje Petra Stankovića / Pietra Stancovicha.

¹¹ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 8.

¹² ISTO, str. 9.

¹³ ISTO, str. 10.

Batelova je velika zasluga što su se u prijepisu sačuvali mnogi znameniti spisi iz nekadašnjeg općinskog arhiva (koji je izgorio) i crkvenog arhiva u Barbanu. Vrijednu Batelovu ostavštinu dobio je svećenik Luka Kirac, koji ga je osobno poznao i koji ju je, u doba fašizma, potajno prenio u Zagreb, gdje je pohranjena tamo gdje se i danas nalazi¹⁴.

Između ostalog, među spomenutim se dokumentima iz ostavštine, u fondu »Barban: crkva i svećenici 1546.-1827.«¹⁵ nalaze popisi barbanskih župnika i arcipreta (u podnaslovu su navedene godine 1540.-1814.¹⁶, a u tekstu su zapravo zabilježena imena od 1325. do 1887.). Važni su i popisi barbanskih kanonika¹⁷, u tekstu navedeni za razdoblje od 1325. do 1883. Zanimljiv je i dokument o trajnim obvezama kaptola župne crkve Sv. Nikole u Barbanu iz 1738., nakon kojeg se nalazi zapis o kapelama na Barbanštini, u kojima se jednom mjesečno održava misa¹⁸. Sljedeći je popis kapelana čitave župe Barban, za razdoblje od 1750. dalje (postojale su tri kapelanije: Majka Božja od Zdravlja, Šajini i Prnjani)¹⁹. Izdvajam i odluku o iznosu plaće svirača orgulja, koju je 1773. izdala Cattarina Loredan Mocenigo, vlasnica i gospodarica barbansko-rakaljskog feuda²⁰. Na koncu treba spomenuti da se u fondu koji nosi naslov »Povijesni podatci o Barbanu«²¹ nalazi i popis barbanskih i rakaljskih bratovština s naznakom prihoda iz 1741.²²

II. Popisi barbanskih župnika i arcipreta

Kao što je već navedeno, ovaj popis počinje 1325. godine, kada se spominje barbanski župnik imenom Antonio (Antun). Sljedeći se upis odnosi tek na početak 16. stoljeća.

Valja uočiti da su gotovo svi barbanski župnici imali hrvatsko ime i prezime. Primjerice, u 16. stoljeću spominju se župnici Jakov Križanić, Jakov Filešić, Lovro Beloglavac, Jakov Vinodolac, Jakov Bobošić, Petar Filković, Petar Jurica, Juraj Bedrinić i Matija Stiković. Iz 17. su stoljeća bili Petar Parčić, Nikola Radotko, Petar Leska, Tomo Kožljan, Matija Tanković i Vid Družetić. Za 18. se stoljeće vezuju Antun Šajin, Jakov Ramilović, Tomo

¹⁴ O Batelu usp. Danilo KLEN, Dopune objavljenim kodeksima loredanskih terminacija za Barban i Rakalj, *Vjesnik Historijskog arhiva u Rijeci*, sv. VI-VII, Rijeka 1961.-1962., str. 303-304; ISTI, *Iz prošlosti naroda Barbanštine*, U: *Barban i Barbanština*, Pula 1976., str. 99-109; Miroslav BERTOŠA, *Istarsko vrijeme prošlo*, Pula 1978., str. 42-50; Mislav Elvis LUKŠIĆ, *Barbanski povjesnik Josip Antun Batel (1827.-1889)*, *Povodom 175. godišnjice njegova rođenja*, Istarska danica 2002., Pazin 2001., str. 107-111.

¹⁵ ARHIV HAZU, XV-30/1/B/1-73-Barbana: Chiesa ed Ecclesiastici (1546-1827).

¹⁶ ISTO, XV-30/1 B 2: Serie I. dei Piovani, ed Arcipreti di Barbana (dal 1540 al 1814).

¹⁷ ISTO, XV-30/1 B 2: Serie II. dei Canonici di Barbana.

¹⁸ ISTO, XV-30/1 B 5: Obblighi perpetui del Reverendissimo Capitolo Collegiale di San Nicolò di Barbana (1738).

¹⁹ ISTO, XV-30/1 B 7: Serie dei Cappellani esposti nella Parrocchia di Barbana (1750 in poi).

²⁰ ISTO, XV-30/1 B 15: Decreto di Sua Eccellenza Cattarina Loredan Mocenigo Signora e Padrona, con cui stabilisce in salario pell'Organista annui Ducati 25, e solleva li sudditi dal contribuirvi più oltre il salario stesso in granaglie – 1773.

²¹ ISTO, XV-30/1/C/1-165-Notizie storiche di Barbana raccolte da Ct. A. Battel 1861.

²² ISTO, XV-30/1 C 46: Prospetto delle Scuole laiche di Barbana e loro Capitali nell'anno 1741. (Capitano Gravisi); Confraterne di Castelnuovo.

Rajko, Petar Kolić zvan Klako, Grgur Ukota, Ivan Krstitelj Tanković, Matija Kazalac i Matija Adamić. U 19. stoljeću spominju se Petar Feretić, Mihovil Ciceran, Ivan Barbalić, Franjo Gorec, Mihovil Semelić, Dominik Pindulić i Luka Kirac. Navedenom stoljeću pripada i poznati barbanski kanonik, političar i pisac Petar Stanković / Pietro Stancovich (1771.-1852.)²³, podrijetlom Hrvat, koji se osjećao Talijanom, pa je svoje ime pisao u talijanskom obliku²⁴.

Malobrojni talijanski svećenici uglavnom su bili pripadnici uglednih plemićkih obitelji, što se vidi iz njihovih prezimena: iz 16. stoljeća to je Girolamo Grimani, a iz 17. stoljeća Pier-Antonio Scampichio. U 18. je stoljeću posebice zanimljiv Giovanni Battista Corniani, nećak puljskog biskupa Bernardina Cornianija, čija je sestra Chiara Corniani 1710. u Barbanu dala sastaviti svoju oporuku, također sačuvanu u Batelovoj ostavštini²⁵.

Upisi su se uglavnom vršili tako da se najprije zabilježilo ime, a zatim prezime. No, u pojedinim je slučajevima učinjeno obratno: primjerice, Scampichio Pier-Antonio, Sain Antonio, Collich-Clacco Pietro, Massalini Nicolò, Capponi Antonio, Gorec Francesco. Imena i prezimena pisana su talijanskom grafijom (primjerice, Lorenzo Belloglavaz, Giacomo Vinodolaz, Giorgio Bedrinich, Pietro Parchich, Tomaso Cosglan, Mattio Casalaz, Giovanni Barbalich), osim što su neki od posljednjih upisanih svećenika zabilježeni kao »Gorec Francesco« i »Luca Kirac«.

Župnikovi zamjenici bili su: 1676. Giacomo Luciani, 1697. Pietro Zebelin, 1703. Antun Šajin i 1806. Martin Batel. God. 1827. Petar Stanković / Pietro Stancovich bio je arcipretov zamjenik, a kao posljednji je župnik 1838. upisan Antonio Gambin. Njegovi nasljednici Mihovil Ciceran (1871. i 1881.), Ivan Barbalić i Franjo Gorec (1874.) te Mihovil Semelić (1881.) bili su upravitelji župe, a ovaj je posljednji 1882. bio župnik-arcipret.

III. Popisi barbanskih kanonika

U opsežnom popisu od preko 140 imena i prezimena navedeni su mnogi barbanski župnici. Za biskupa Zahariju iz 1502. stoji opaska da je pokopan u župnoj crkvi u Sv. Lovreću Pazenatičkom, a za Domenica Lucianija iz 1676. zabilježeno je da je bio kanonikov zamjenik. Kanonik Ivan Krekić iz 1603. bio je iz Zadra.

Posljednji je – 7. rujna 1883. – ubilježen privremeni kanonik Ivan Krstitelj Šufraj, umirovljeni župnik iz Zagreba, koji nije imao nikakve ovlasti, osim što je služio misu.

I u ovom se popisu glavnom nalaze hrvatska imena i prezimena kanonika. Primjerice, iz 16. stoljeća bili su Nikola Boljunčić, Jakov Kolarić, Ivan Zenić, Ivan Klanetić, Ivan Pribilić, Matija Tučić, Augustin Juričić, Ivan Sempšić i Ivan Bozanić. Za 17. stoljeće vezani su

²³ Usp. Petar STRČIĆ, Stanković, Stancowik, Stancovich, *Istra: kultura, književnost, društvena pitanja*, br. 3, Pula 1974., str. 44-64 (I. dio); br. 5, Pula 1974., str. 8-32 (II. dio), ISTI, *Barbanac Petar Stanković (1771.-1852.)*, U: *Barban i Barbanština*, Pula 1976., str. 161-176.

²⁴ Miroslav BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije (XVI.-XVIII. stoljeće)*, Pula 1995., 2. prerađeno i dopunjeno izdanje, str. 683.

²⁵ ARHIV HAZU, XV-30/1 A 60.

Nikola Kaletić, Juraj Gorudović, Ivan D[i]minić, Juraj Gregorić, Matija Rajković, Tomo Petrišević, Ivan Sintić, Antun Motika, Ivan Slipčević, Grgur Kontošić i Martin Rojnić. Iz 18. su stoljeća bili Lovro Brošić, Šimun Šajin, Grgur Bančić, Šimun Bratulić, Antun Duplić, Juraj Antić, Juraj Rebić, Antun Ukota, Marko Filipović, Vincent Rojnić, Luka Adamić i Dominik Ligović. U 19. su stoljeću, primjerice, zabilježeni Franjo Franković, Marko Kolić i Antun Grgorinić; kao pomoćni kaptolski kanonici Ivan Filinić i Antun Krajcar, a kao privremeni kanonici Leopold Rumšić i Andrija Juranić.

I ovdje su imena i prezimena pisana talijanskom grafijom (primjerice, Antonio Kraizar (19. st.), Zuane Pribilich (16. st.), Agostin Juricich (16. st.), Zuane Semplich (16. st.), Giovanni Bossanich (16. st.), Giorgio Gregorich (17. st.), Zuane Crechich (17. st.), Antonio Motica (17. st.), Giorgio Gorudovich (17. st.)), iako su neki – posebice od onih posljednjih upisanih – zabilježeni kao »Boljuncich Nicolò« (16. st.), »Giuseppe Lilek« (19. st.), Carlo Korenika« (19. st.) i »Giuseppe Castelec« (19. st.).

Od kanonika s talijanskim imenom i prezimenom važni su: iz 16. stoljeća Marin de Marini, Pietro Baldo, Pasqual Festa i Biagio Morosin; iz 17. stoljeća Zuanne Branzalini, Antonio Orlandini, Domenico de Piazza (kasnije kanonik puljske katedrale)²⁶, Vincenzo Urbasio, Bortolo Bortolucci, Andrea d'Eletti, Comodo Barbo, Giacomo da Colle i Giovanni Battista Benussi; iz 18. stoljeća Marco dall'Osto, Girolamo Marchi, Domenico Bianconi, Giovanni Battista Manzini, Antonio Moretti, te iz 19. stoljeća privremeni kanonik Angelo Bevilaqua.

IV. Trajne obveze kaptola župne crkve Sv. Nikole u Barbanu iz 1738.

U ovom su popisu navedene obveze zabilježene po najvažnijim blagdanima u pojedinim mjesecima u godini 1738.

Tako se, primjerice, 17. siječnja, na dan Sv. Antuna Opata, obavljala procesija i pjevna misa u njegovoj crkvi. Tri dana poslije, na blagdan Sv. Sebastijana, kao zavjet za poraz uskoka pod labinskim zidinama 20. siječnja 1599., također se obavljala procesija i pjevna misa.

U crkvi Sv. Foške na Pisku, 13. veljače, na njezin se blagdan također slavilo. Na Uskrs se procesija s misom obavljala u Prnjanima, gdje su se vjernici molili nad obiteljskim grobnicama.

U prvu nedjelju iza Uskrsa (Domenica in Albis), uz veliku procesiju, na sljedećim se mjestima položilo deset voštanih križića: u Sv. Antunu, na gradska velika vrata, u Sv. Jakovu, na uglu kuće Batel, na uglu kuće Glavaš, na istočna gradska vrata, na uglu kuće Rutter, ispod sjenice od loze u kaštelu, na južna gradska vrata i na zapadna vrata župne crkve Sv. Nikole. Na blagdan S. Marka Evndelista, 25. travnja, u Prnjanima se obavljala procesija i držala pjevna misa.

Prvog dana svibnja održala se proslava u spomen posvećenja crkve Sv. Eleuterija na Golešovu. Svečanost se ponavljala na dan Sv. Eleuterija 26. svibnja. U svibnju su se obavljale i

²⁶ Slaven BERTOŠA, *Život i smrt u Puli. Starosjeditelji i doseljenici od XVII. do početka XIX. stoljeća*, Pazin 2002., str. 448.

molitve za usjeve²⁷: u ponedjeljak su se posjetile crkve Sv. Nedjelje, Sv. Foške, Sv. Ivana, Sv. Eleuterija, Sv. Dionizija (Duniža) i Blažene Gospe od Zdravlja. U utorak se išlo u crkve Sv. Antuna, Sv. Pavla, Sv. Sabe, Sv. Petra i Sv. Martina, a u srijedu u crkve Blažene Djevice od Oranice, Sv. Jelene, Sv. Nikole, Sv. Margarite i Blažene Djevice od Prnjana. Na blagdan Uzašašća obavljala se procesija, tijekom koje se posjetilo crkvu Sv. Antuna te crkve Sv. Jakova, Sv. Duha, Sv. Križa i Sv. Kuzme, gdje su molitve za usjeve završile.

U lipnju, na blagdan Duhova, procesija i pjevna misa obavljale su se u crkvi Sv. Duha. Na blagdan Sv. Antuna Padovanskog, 13. lipnja, slavilo se na njegovom oltaru u crkvi u Prnjanima, na blagdan Sv. Ivana Krstitelja, 24. lipnja, u crkvi u Hrbokima, a na blagdan Sv. Petra, 29. lipnja, u crkvi u Šajinima.

Na blagdan Gospe od Karmela, 16. srpnja, procesija i pjevna misa održale su se u crkvi na Oranici, a na blagdan Sv. Margarete, 20. srpnja, u njezinoj crkvi u Prnjanima.

U kolovozu se, primjerice, slavilo na blagdan Gospe Snježne, 5. kolovoza, kada se odlazilo na Pisak. Na dan Sv. Lovre, 10. kolovoza, procesiju i pjevnu misu održalo se u Prnjanima. Sv. Rok, 16. kolovoza, bio je prilika da se slavlje održi na njegovom oltaru u katedrali.

Rođenje Djevice Marije, 8. rujna, zaštitnice crkve u Prnjanima, slavilo se procesijom i misom, a pjevala se i posebna misa za umrle, te se molilo nad njihovim posljednjim počivalištima.

Generalna se procesija održavala 7. listopada, na blagdan Sv. Justine, a 28. listopada proslava u spomen posvećenja crkve Sv. Ivana u Hrbokima.

Na Dan mrtvih (2. studenoga) molilo se nad posljednjim počivalištima, a na blagdan Sv. Martina, 11. studenoga, obavljena je procesija i pjevna misa u crkvi u Bičićima, plaćena četiri lire. Isto je učinjeno i na svetkovinu Gospe od Zdravlja, 21. studenoga.

Na dan Sv. Sabe, 5. prosinca, župnik je bio dužan misiti u Skitači. Svečana proslava održana je 6. prosinca u čast Sv. Nikole, zaštitnika župne crkve u Barbanu. Na blagdan Začeca Blažene Djevice, 8. prosinca, procesija i misa održane su u Prnjanima, a na blagdan Sv. Tome Apostola, 21. prosinca, u crkvi Sv. Duha. Za Božić, 25. prosinca, procesija i pjevna misa održane su u zoru u crkvi Sv. Križa. Dan kasnijem, na blagdan Sv. Stjepana, 26. prosinca, slavilo se u Prnjanima, a na svetkovinu Sv. Ivana Evanđelista, 27. prosinca, u crkvi u Hrbokima.

Crkva Sv. Dionizija (Duniža), koju se – kako je navedeno – pohodilo tijekom molitava za usjeve, spominje se u Istarskom razvodu²⁸, gdje stoji da se nalazila na barbansko-rakaljsko-mutvoranskoj razmeđi, odnosno blizu sela Bratulíci. Na dan Sv. Dionizija tamo su zajednički misili barbanski, rakaljski i mutvoranski svećenik. Nakon toga održavao

²⁷ Zvale su se rogacijuni (lat. *rogationes*, tal. *rogazioni*), a držale su se tri dana prije blagdana Uzašašća, da bi se izmolio Božji blagoslov za polja i uklonila Božja kazna za grijeh. Ovaj je obred nastao u 5. stoljeću, a naziva se i *Litaniae minores* (Jeronim ŠETKA, *Hrvatska kršćanska terminologija*, Split 1976., str. 263).

²⁸ L. KIRAC, *nav. dj.*, str. 322.

se sajam: Mutvoranci su svoj imali pred vratima crkve, a Barbanci i Rakaljci iza apside – svetišta crkve. Crkva Sv. Dionizija bila je vratima okrenuta prema Mutvoranu, postojala je do 1775., ali od nje danas nema ni traga. Donja sela Barbanštine njome su se služila sve do 1726., kada je podignuta crkva Majke Božje od Zdravlja kod Hreljića²⁹.

V. Zapis o kapelama na Barbanštini u kojima se jednom mjesečno održava misa

Svaki od petorice barbanskih kanonika jedanput mjesečno imao je obvezu služiti misu u pojedinim kapelama. Tako je prvi kanonik i arcipret misio u kapeli Sv. Krunice u katedrali, Sv. Antuna Opata izvan zidina, Sv. Ivana u Hrbokima, na oltaru Sv. Antuna Padovanskog u crkvi u Prnjanima te u Sv. Sabi u Skitači.

Drugi je kanonik misu služio u kapeli Svih Svetih u katedrali, u Blaženoj Djevici od Snijega na Pisku, Sv. Margareti u Prnjanima i Sv. Duhu izvan zidina.

Treći kanonik misu je trebao služiti u kapeli Sv. Sebastijana na oltaru u katedrali, u Sv. Jakovu, na glavnom oltaru u Blaženoj Djevici u Prnjanima i u Sv. Petru u Šajinima.

Četvrti kanonik misu je služio u kapeli Presvetog Sakramenta u katedrali, Blaženoj Djevici od Pojasa na oltaru u Prnjanima, Sv. Pavlu u Želiskima i u Blaženoj Djevici od Karmela na Oranici.

Peti kanonik misu je služio u kapeli Sv. Franje na oltaru u katedrali, u Sv. Eleuteriju na Golešovu, Sv. Križu na Gradišću i Sv. Jeleni u Prnjanima.

Isprava je izdana 30. srpnja 1738., no potpisi na njoj nisu čitljivi.

Crkva Sv. Margarete na Prnjanima nalazi se u predjelu zvanom Gubavica, nedaleko crkve Majke Božje. Sv. Margareta bila je prvokršćanska mučenica iz Antiohije, a svetkovina joj je 20. srpnja. Uz nj slikaju zmaja na lancu, jer je svezala njegovu moć. Prema Schiavuziju, crkva je nastala nakon 1300. godine. Duga je 7, široka 4,5 metara³⁰. U ono je doba Istom često harala kuga, a prema predaji, kod crkve Sv. Margarete nalazila se bolnica za oboljele od kuge, pa se zato taj kraj naziva Gubavica³¹.

Crkva Sv. Jakova u Barbanu također potječe iz 14. stoljeća, a oslikana je kasnogotičkim slikama domaćeg majstora s konca 15. stoljeća³². Zidna slika nad oltarom prikazuje Majku Božju kao zaštitnicu koja svojim plaštem štiti štovatelje, vjerojatno članove bratovštine. Fresko-slike na desnom i lijevom zidu donose prizore iz legende o čudu Sv. Jakova. I u ovoj crkvi ima puno grafita pisanih glagoljicom. Sv. Jakov Mlađi bio je apostol, brat Ivana Evanđelista, a ubijen je 42. godine u Jeruzalemu. Prema predaji propovijedao je u Špa-

²⁹ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 33-34.

³⁰ ISTO, str. 27-28.

³¹ ISTO, str. 10.

³² *Knjiga o Istri*, Zagreb 1968., str. 123.

njolskoj, pa su mu nakon smrti učenici tamo odnijeli tijelo na ukop. Na taj je način nastalo veliko svetište Sv. Jakova u Composteli³³.

Crkva Sv. Pavla u Želiskima također je nastala u 14. ili 15. stoljeću, vjerojatno zbog vjerskih potreba Hrvata doseljenih iz Dalmacije. Sagrađena je od pravilnog kamenja i ima malu, prema van izbočenu apsidu te ulaz zašiljen u obliku parabole. U Želiske je iz Barbana išla procesija na dan obraćenja Sv. Pavla (25. siječnja) i na svečevu svetkovinu 30. lipnja. God. 1860. crkva je bila ruševna i bez krova, ali je kasnije uređena. Nalazi se na brijegu blizu sela Bateli³⁴.

Crkva Majke Božje od Oranice vjerojatno je nastala u doba gradnje crkve Sv. Antuna i crkve Sv. Jakova, jer im je posveta obavljena istoga dana. Sagrađena je od lijepo klesanog kamena. Iako sve stare isprave bilježe naziv »od oranice« – koji se nije prevodio niti u dokumentima na latinskom jeziku – danas se koristi izričaj »na ravnici«, a 1664. crkva se spominje pod imenom Gospe Karmelske. Naime, na njezinu svetkovinu, 16. srpnja, iz župne je crkve polazila procesija, te se tamo održalo misu u čast Gospe od Karmela³⁵.

Crkva Sv. Križa, vezana za blagdan Uzvišenja Sv. Križa, 14. rujna, stajala je na barbanskom groblju, na vrhu brijega zvanog Gradišće. Biskupska vizitacija iz 1831. otkriva da se barbansko groblje tada nalazilo u lošem stanju i da je bilo gotovo bez ograde. Zato se 1843. pristupilo temeljitom uređenju. Groblje je smanjeno i sagrađena je kamena ograda, a tom je prilikom uklonjena kapela Sv. Križa. Iste su godine do kraja porušene i kapele Sv. Eleuterija, Sv. Ivana i Sv. Duha, a njihovo je kamenje vjerojatno iskorišteno za zidanje ograde groblja³⁶.

Crkva Sv. Jelene na Prnjanima nalazila se u tzv. Jelenskom kraju, na zaravni iznad uvale koja vodi u dolinu rijeke Raše, a pokraj ruševina, koje bi mogle govoriti u prilog njezinoj starini. Crkvu spominje i zapisnik biskupske vizitacije iz 1664., u kojoj se navodi da ona stoji pod upravom bratovštine Sv. Nikole na Prnjanima. U tu se crkvu iz Barbana išlo na dan Sv. Jelene 22. svibnja³⁷.

VI. Popis kapelana čitave župe Barban za razdoblje od 1750. dalje

Taj je popis podijeljen u tri dijela: u prvome su navedeni kapelani Majke Božje od Zdravlja, u drugome kapelani Šajina, u trećem kapelani Prnjana.

Popis kapelana Gospe od Zdravlja sadrži 21 ime, a odnosi se na razdoblje od 1750. do 1881. Za trojicu su kapelana navedene i godine smrti: za Mihovila Brutelja Bratulića (1750.) upisana je opaska da je umro 1775., za Martina Linardića (1798.) da je umro 1809., a za Francesca Grimschglä (1881.) da je umro 1888.

³³ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 24-25.

³⁴ ISTO, str. 28-29.

³⁵ ISTO, str. 25-26.

³⁶ ISTO, str. 16.

³⁷ ISTO, str. 33.

Popis kapelana Šajina navodi 28 imena, a obuhvaća razdoblje od 1755. do 1881. Za Petra Vidučića (koji je spomenutu dužnost obnašao 1824.) upisana je napomena da je bio »uljez«, vjerojatno zbog načina na koji je postavljen za kapelana. Za Antonija Samsana (1861.) ubilježeno je da je umro 1866., a za Josipa Velikanju (1881.) da je bio kapelan u Juršićima na Roveriji. Pored imena Vida Mergalića (koji je kapelansku dužnost obnašao 1867.) stoji opaska da je izvršio samoubojstvo vješanjem 15. veljače 1874.

Popis kapelana Prnjana bilježi 33 imena, a odnosi se na razdoblje od 1759. do 1888., osim što je iz 16. stoljeća naveden kapelan Zorzi Chietul. Neki su kapelani zabilježeni hrvatskom grafijom: »Domenico Pindulić«, »Giovanni Velnić«.

Za ova tri popisa vrijede iste karakteristike bilježenja hrvatskih i talijanskih imena kao i kod popisa barbanskih župnika i arcipreta i barbanskih kanonika.

Barbanskom je župom u prošlosti upravljala kolegijalna crkva Sv. Nikole. Jedan od njezinih kanonika imao je naziv župnika i status nadsvećenika (arhiprezbitera). Iz Barbana kanonici su išli misiti u neke okolne crkve, za što su od vjernika primali nagradu.

Nakon osnutka kapelanija u Hreljićima, Šajinima i Prnjanima kapelani su dobili pravo dijeljenja sakramenata, ali u ovisnosti od župnika u Barbanu, gdje se nalazio crkveni matični ured za čitavu župu Sv. Nikole. Kako bi se održala veza vjerničke zajednice, bilo je propisano da vanjski kapelani – zajedno sa svojim vjernicima – odlaze na bogoslužje u župnu crkvu u Barbanu i to na Božić, Uskrs, Duhove, Trojstvo, Sve svete i na dan zaštitnika župe Sv. Nikole 6. prosinca. Na Cvjetnicu (Uličnicu) su se u barbanskoj župnoj crkvi održavale vazmene ispovjedi za sve župljane.

I prije osnutka vanjskih kapelanija sela Barbanštine bila su grupirana po tzv. četama, domaćim obrambenim postrojbama, koje je Mletačka Republika organizirala zbog obrane područja. U izvorima se one spominju kao *cernide* ili *cette*. Njihovi su članovi bili svi sposobni muškarci u komunu od 18 do 36 godina, a služba im je trajala 14 godina. Živjeli su kod kuće kao seljaci, a svake su godine morali ići na vježbe³⁸. Na barbanskom su području postojale sljedeće čete: četa Bratelići na južnom dijelu, koja je, osim istoimenog sela, obuhvaćala i Belaviće, Kuiće, Manjadvorce, Prdace, Hreljiće i Biletiće, te četa Šajini na sjeverozapadnom dijelu, koja je, osim istoimenog sela, obuhvaćala i Glavane, Bičiče, Skitaču i Trlje. Postojala je i četa Prnjana, a vjerojatno i jedna samoga Barbana.

Bratelići i sela njihove čete prvi su zatražili svećenika-kapelana. Još su se od srednjega vijeka služili misnikom, pustinjakom pavlinskoga reda, kod crkve Sv. Dionizija na barbansko-rakaljsko-mutvoranskoj tromeđi. No, htjeli su imati crkvu u svojem kraju, posebice zato da bi nedjeljom i blagdanom mogli rano nazočiti misi, a nakon toga odvesti stoku na ispašu. Zato su se žitelji čete Bratelići obratili feudalnom gospodaru Antoniju Loredanu u Veneciji i zatražili pristanak za gradnju crkve na uzvisini blizu Hreljića. Dozvola je izdana u Veneciji, 27. ožujka 1724. Za dvije je godine crkva bila dovršena, a za prvog je kapelana od naroda izabran Mihovil Bratelić. Dužnost je obavljao vrlo dugo, jer je 1764. obnovio

³⁸ ISTO, str. 17.

crkvu, što spominje natpis u sakristiji. Crkva Majke Božje kod Hreljića od početka ima naziv Majke Božje od Zdravlja (21. studenoga), ali se glavna svečanost obavlja druge nedjelje u listopadu, jer je pokrajnji oltar Majke Božje od Krunice (Ružara). Budući da se u Mutvoranu slavila Bijela nedjelja, tj. prva nedjelja u listopadu, u Hreljićima se svečanost održavala u drugu nedjelju. U novije se vrijeme – posebice nakon proglašenja kapelanije župom 1988.³⁹ – tijekom mise, po čitavom prostoru oko crkve, drži velika procesija s kipom Majke Božje. Crkva Majke Božje od Zdravlja ima vrlo lijepo predvorje (lopicu), a iznad pročelja se nalazi kameni tornjić s dva zvona. Iza svetišta crkve nalazi se velika sakristija. Župa Gospe od Zdravlja u Hreljićima ima groblje koje je osnovano i blagoslovljeno 27. rujna 1752., a prvi je ukop obavljen 6. listopada iste godine⁴⁰.

VII. Odluka o iznosu plaće svirača orgulja, koju je 1773. izdala Cattarina Loredan Mocenigo, vlasnica i gospodarica barbansko-rakaljskog feuda

Riječ je o prijepisu odluke barbanske vlasnice Caterine Loredan Mocenigo od 22. svibnja 1773. Osvrćući se na dotadašnji običaj da svirača orgulja plaćaju podanici, ona je – kako je i izrijekom navela u samome tekstu – još jednom htjela pokazati svoju naklonjenost prema Barbancima, brinući se o njihovim interesima. Od spomenutog je datuma, naime, svoje podanike oslobodila rečene obveze i izdala naredbu da se sviraču orgulja plaća u iznosu od 25 dukata podmiri iz crkvene blagajne. On je svoju službu morao obavljati prema točno utvrđenim pravilima.

VIII. Popis barbanskih i rakaljskih bratovština i njihove imovine iz 1741.

U ovom se dokumentu spominju sljedeće bratovštine: u Barbanu najveća i najbogatija Bratovština Sv. Nikole (s prihodom od 38.166 lira), Bratovština Presvetog Sakramenta (s prihodom od 10.298 lira), Bratovština Sv. Sebastijana (s prihodom od 2.185 lira), Bratovština Presvete Krunice (s prihodom od 1.226 lira), Bratovština Sv. Duha (s prihodom od 1.060 lira) i Bratovština Sv. Antuna Opata (s prihodom od 1.041 lire); u Prnjanima Bratovština Rođenja Djevice Marije (s prihodom od 3.353 lire), Bratovština Sv. Antuna Padovanskog (s prihodom od 1.399 lira) i Bratovština Blažene Djevice od Pojasa (s prihodom od 956 lira); u Hrbokima Bratovština Sv. Ivana (s prihodom od 4.024 lire), u Šajinima Bratovština Sv. Petra (s prihodom od 3.352 lire), na Pisku Bratovština Blažene Djevice od Snijega (s prihodom od 870 lira), u Bičićima Bratovština Sv. Martina (s prihodom od 536 lira) i najmanja Bratovština Sv. Eleuterija na Golešovu (s prihodom od 240 lira). Barbanske su bratovštine 1741. ostvarivale godišnji prihod od 68.708,10 lira.

Na području Raklja te su godine postojale tri bratovštine: Bratovština Blažene Djevice, vezana za tamošnju župnu crkvu (s prihodom od 5.600,12 lira), Bratovština Sv. Agniji (Agneze), vezana za istoimenu crkvu (s prihodom od 3.307,15 lira) i najmanja Bratovština

³⁹ Marijan BARTOLIĆ – Ivan GRAH, *Crkva u Istri. Osobe, mjesta i drugi podaci porečke i pulske biskupije (stanje 1. siječnja 1991.)*, II. popunjeno izdanje, Pazin 1991., str. 67.

⁴⁰ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 18-19.

Sv. Antuna Padovanskog (s prihodom od 1.401,60 lira). Rakaljske su bratovštine imale prihode i od socede i trajnih legata, ukupne vrijednosti 1.309,33 lire. Tako su ostvarivale ukupni prihod od 11.620,60 lira.

Bratovštine vjernika, kojima je na čelu bio gastald, postojale su uz neke oltare u crkvama, kao i uz vanjske kapele. Promicale su kult pojedinog sveca i brinule za obrađivanje zemlje, koja je bila vlasništvo njihove crkve. Podaci o crkvenim službama kod pojedinih oltara i crkvi, kao i kalendar svetaca kroz sve mjesece u godini, nalaze se u rukopisnoj knjizi *Libro de' anniversari 1791*. Tu su unesene i godišnjice pokojnika za koje se treba misiti. Između ostalih, upisane su godišnjice smrti oca, majke i brata kanonika Petra Stankovića / Pietra Stancovicha. U upravi crkvene imovine i bratovština sudjelovali su kapetan, kancelar, župan i kanonici⁴¹.

Crkva Sv. Nikole podignuta je 1701. financijskim sredstvima koje je prikupilo 13 bratovština i kaptol. Za razliku od stare barbanske crkve, sagrađene u romaničkom stilu i s polukružnim svetištem, sadašnja je u baroknom stilu i s četverouglatim svetištem, koje je od poda crkve uzdignuto s pet stuba. Stara crkva bila je manja od današnje, a duljinom je dolazila samo do početka pjevališta i sadašnje krstionice, pa nije stizala do zvonika. Na mjestu današnje krstionice, odnosno na lijevom uglu crkve, nalazila se prva kula od kaštela, dok je druga bila smještena na mjestu današnje sakristije, a okrugli oblik te stare kule izvana se vidi i danas. Stara se sakristija nalazila desno od svetišta, gdje se sada nalazi cisterna i uska prostorija desno od kipa Sv. Nikole.

Kada se gradila sadašnja crkva Sv. Nikole crkveni je prostor produžen sve do zvonika, koji potječe iz 1585. Budući da se crkveni prostor proširio na desno, sav se desni zid moralo ponovno izgraditi, a možda i lijevi, iako predaja kaže da je ta strana crkve naslonjena na zid kaštela. Stara je crkva bila niža od današnje. Crkveno se pročelje moralo graditi ponovno, jer je prostor nove crkve produljen prema glavnim vratima. U dokumentu koji je o posveti izdala puljska biskupija navodi se da je 1701. crkva Sv. Nikole u Barbanu sagrađena od temelja (*a fundamentis erecta*).

Zidove barbanskog kaštela, koji su 1328. bili porušeni, 1606. temeljito je obnovio kapetan Capello. Stara, a zatim i nova crkva stajale su unutar zidina vlastelinskog kaštela. Zapis ispod pjevališta pokazuje da se nova crkva i nakon posvete 1701. dovršavala sve do 1708. Stara je crkva imala devet drvenih oltara: Sv. Nikole, Majke Božje od Krunice, Svih Svetih, Sv. Sebastijana, Sv. Franje Paulskog, Sv. Josipa, Sv. Petra, Sv. Roka i Sv. Petra od Alkantare. U novoj crkvi ima pet mramornih oltara: Sv. Nikole, Gospe od Sv. Krunice, Sv. Sebastijana, Svih Svetih i Sv. Roka. Za prva se tri vezuju spomenute bratovštine. Sve ih je sa crkvom posvetio puljski biskup Giuseppe Maria Bottari. Oltari Sv. Sebastijana i Sv. Roka ponovno su izgrađeni 1744., kako i piše na njima.

⁴¹ ISTO, str. 10.

Trima oltarnim slikama pridaje se osobita umjetnička vrijednost: slikama na oltarima Sv. Nikole, Sv. Sebastijana i Svih Svetih. Neki navode da su ih izradili učenici Palme Mlađeg (1544.-1628.), Ticijanovog učenika, što bi značilo da su te slike već bile na oltarima u staroj crkvi⁴². Umjetničku vrijednost ima i veliki drveni obojani kip Sv. Nikole, koji je postavljen s desne strane svetišta, a nekad se na blagdan sveca postavljao u sredinu crkve i nosio u procesiji. Lijevo od svetišta u zid je uzidano kamenito svetohranište gotičkoga stila iz 15. stoljeća, koje je bilo na glavnom oltaru stare crkve. Na tom vrijednom predmetu s evanđelistima i reljefom Isusovog Uskrsnuća stoji natpis: Corpus X.ti (Tijelo Kristovo). Župna crkva Sv. Nikole poslije je obnovljena 1843., te opet 1959., posebice krov i strop, čime se saniralo prokišnjavanje između pjevališta i zvonika. Slika na stropu crkve potječe iz 1843.

Zbor kanonika trebao je u crkvi Sv. Nikole vršiti bogoslužje, a u cijeloj župi dušebrižničke dužnosti: dijeliti sakramente, voditi župni ured, misiti i naučavati vjeru. Sve do austrijske uprave bilo je pet kanonika, od kojih je jedan bio župnik u punom smislu riječi. Kanonici su išli misiti i u vanjske kapele, sve dok nisu postavljeni vanjski kapelani u Hreljićima, Šajinima i Prnjanima. U kaptolskoj su crkvi dnevno molili svete oficije. Izdržavali su se četvrtim dijelom javne desetine i pomoću misa za pokojne. Nakon ukidanja desetine u 19. stoljeću, kanonicima je manjak nadoknađivala austrijska država, ali je njihov broj s pet smanjila na tri.

Puljski biskup Giovanni Andrea Balbi barbanskom je kanoniku-župniku 9. travnja 1755. dodijelio trajni naslov nadsvećenika (arhiprezbitera), a puljski biskup Ivan Dominik Juras 12. rujna 1791. odlikovao je barbanski kaptol nazivom *insignis collegiata* – znamenita zborna crkva⁴³.

Posveta crkve Sv. Nikole obavljena je u nedjelju, 6. ožujka 1701., u vrijeme pape Klementa XI., odnosno barbanskog kapetana Ivana Frankovića. O tome govori isprava iz kancelarije puljskog biskupa Bottarija, u čije se doba puljska biskupija još uvijek protezala i na austrijsku Rijeku⁴⁴. Bottari se rodio 1646. u Veneciji, a puljskim je biskupom imenovan 1695. Bio je vrstan teolog, pripadnik reda franjevac konventualaca, a obavio je više pohoda po svojoj biskupiji, posebice onih u mletački dio. S njime se zapravo završava katolička reforma u puljskoj biskupiji⁴⁵. Umro je nakon 34 godine biskupske službe, 19. kolovoza 1729. u Puli⁴⁶.

⁴² ISTO, str. 12.

⁴³ ISTO, str. 13.

⁴⁴ ISTO, str. 14.

⁴⁵ O Bottariju usp. Mario PAVAT, *La Riforma Tridentina del Clero nelle Diocesi di Parenzo e Pola nei secoli XVI-XVII*, Romae 1960., str. 100.; Marin OREB, *Slava franjevačke Istre*, Zagreb 1962., str. 150-156.; ISTI, *Uzori svetosti: Sv. Nikola Tavilić i drugi časni sinovi Provincije Sv. Jeronima Male braće konventualaca*, Split 1970., str. 84-85.; Ivan GRAH, *Izvjestaji pulskih biskupa Svetoj Stolici (1592.-1802.)*, *Croatica Christiana Periodica*, br. 20, Zagreb 1987., str. 59.; Ondina KRNJAK – Giovanni RADOSSI, *Notizie storico-araldiche di Pola*, *Atti del Centro di ricerche storiche di Rovigno*, vol. XXVI, Trieste-Rovigno 1996., str. 122.; Giovanni RADOSSI, *Il testamento di Monsignor Giovanni Maria Bottari 'Vescovo Meritissimo di Pola' (1695-1729)*, *Atti del Centro di ricerche storiche di Rovigno*, vol. XXVIII, Trieste-Rovigno 1998., str. 545-598.

⁴⁶ Slaven BERTOŠA, *Život i smrt u Puli. Starosjeditelji i doseljenici od XVII. do početka XIX. stoljeća*, Pazin 2002., str. 293.

Isprava o posveti crkve Sv. Nikole u Barbanu spominje da je župan u Barbanu tada bio Jakov Kantić zvan Matokina, podžupan Ivan Vidić Pavlič, prokurator Vinko Rošić, a narodni suci Andro Dragozet i Miho Kolić. Oni su navedenoga dana svečano stupili pred biskupa i u ime naroda zatražili da im posveti crkvu. Ne zna se točno tko je novčano pomogao njezinu gradnju. Kaptol i 13 bratovština u župi u tu su svrhu dugo štedjeli novac. Žitelji su vjerojatno dali radnu snagu, a možda i novčane darove. Prema starom obredniku, biskup je prilikom posvete crkve žiteljima morao progovoriti o dostojanstvu i svetosti Božjeg hrama. Potaknuo ih je na potrebnu brigu za održavanje crkve i svećenika⁴⁷.

Oltari zborne (kaptolske) župne crkve u Barbanu posvećeni su sljedećim svecima. Svetom Nikoli, čija se svetkovina slavi 6. prosinca, posvećen je glavni oltar. Svetom Sebastijanu, koji se slavi 20. siječnja, posvećen je prvi oltar desno od ulaza. Svetom Roku, čija je svetkovina 16. kolovoz, posvećen je prvi oltar odozgo na desnoj strani. Sveti Franjo Paulski imao je u staroj crkvi Sv. Nikole svoj oltar, a sada je nacrtan zajedno sa Sv. Rokom. Njegova je svetkovina 2. travnja⁴⁸.

Prnjani su zapravo predio s mnogim selima. Stara srednjovjekovna crkva Marijina porođenja s grobljem nalazi se blizu sela Špadići i Prhati. U vezi s tom crkvom vlastelin Giovanni Loredan osnovao je 1756. treću kapelaniju barbanske župe, a 1757. njezinim je prvim kapelanom izabran Giorgio Chietul, koji je, dok se nije sagradila kapelanska kuća, stanovao u Špadićima. God. 1587. Prnjanci su srušili svoju staru crkvu i sagradili novu s tri oltara: Rođenja Majke Božje, Sv. Antuna Padovanskog i Majke Božje od Pojasa, za koje se vezuju tri spomenute bratovštine.

Pobožnost Gospi od Pojasa širili su augustinci, a naziv potječe od činjenice da su članovi bratovštine nosili kožni pojas. Zapis na crkvenim vratima svjedoči da ju je 1742. dao povećati barbanski kapetan Felice Barbato, koji je 1743. odlučio podignuti i dva pokrajnja oltara od mramora, umjesto dotadašnjih drvenih. Kapelanska kuća na Prnjanima sagrađena je 1760., o čemu svjedoči natpis na vratima. Nekoliko godina poslije napravljeno je i groblje. Prnjanska je crkva obnovljena oko 1831. i 1926.⁴⁹

Bratovština Sv. Duha vezuje se za istoimenu crkvu koja je postojala pokraj ceste koja vodi od barbanskog trga prema groblju. U njoj je 1843. – u grobnici svoje obitelji – bio pokopan arhiprezbiter Rocco Antonio Capponi. Potpuno je porušena prigodom uređenja groblja 1843.⁵⁰

Crkva Sv. Eleuterija (Luterija ili Ljutera) na Golešovu, za koju se vezuje istoimena bratovština, nastala je u 14. ili 15. stoljeću. U narodu postoji legenda o trojici braće Rjavac, od kojih je jedan brat imao imanja kod Sv. Eleuterija, drugi kod Sv. Ivana, treći kod Sv. Pavla. Kad bi jedan od njih trebao pomoć, zvonom svoje crkve pozvao bi braću. Crkva Sv. Eleuterija srušena je istodobno s crkvom Sv. Ivana, 1843., prigodom uređenja barban-

⁴⁷ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 15.

⁴⁸ ISTO, str. 15-16.

⁴⁹ ISTO, str. 22.

⁵⁰ ISTO, str. 31.

skoga groblja. Nekad je 26. svibnja iz barbanske župne crkve išla procesija do crkve Sv. Eleuterija, gdje se držala misa. Sv. Eleuterij bio je papa od 175. do 189. god.⁵¹

Crkva Sv. Ivana kod Hrboka također je nastala u 14. ili 15. stoljeću, a nalazila se na brežuljku nadomak sela Hrboki. U tu se crkvu išlo misiti na dan Sv. Ivana, 24. lipnja, na dan smrti Sv. Ivana Krstitelja, 29. kolovoza, te na Sv. Ivana Evanđelista, trećeg Božićnog dana. Do 1805. misilo se i na Uskrs. I za ovu se crkvu vezuje istoimena bratovština.

Crkva Majke Božje od Snijega, za koju je bila vezana Bratovština Blažene Djevice od Snijega na Pisku, bila je vrlo stara. K toj je crkvi iz župne crkve procesija išla 5. kolovoza, na dan Gospe Snježne. Blagdan je nastao prema predaji po kojoj je u Rimu 5. kolovoza pao snijeg, na brijegu na kojem je zatim sagrađena crkva Sv. Marije Velike. Na Pisak se išlo i na dan Sv. Foške, 13. veljače i to sve dok crkva nije postala ruševna. Njezinu propast bilježi inventar iz 1860., koji navodi da postoje zidovi samo jednog dijela crkve. Gospu Snježnu i Sv. Fošku od tada se išlo slaviti u crkvu Majke Božje od Oranice kod Barbana, koja je inače posvećena Gospi Karmelskoj.

Današnja cesta koja vodi od Barbana za Rašu i Labin tada nije postojala, pa se na labinsku stranu putovalo prijelazom Raškog kanala na mjestu zvanom Pisak, do kojeg se došlo preko sela Puntere⁵².

Crkva Sv. Martina u Bičićima – za koju se vezuje istoimena bratovština – vrlo je stara, o čemu svjedoči i natpis na lijevom unutarnjem zidu, koji navodi da je 1315. crkva posvećena i da ju je dao sagraditi Bobosius, odnosno Martin Bobošić, barbanski župan. Smatra se da je najstarija kapela stajala 300 m dalje od sadašnje. Na kamenim vratnicama crkve upisana je godina 1756., kada su vrata povećana i u baroknom stilu izrađena od kamena. Na desnom unutarnjem zidu, ispod ruba prozora, nalazi se fresko-slika Raszpetog Isusa, izrađena u bojama, u romaničko-bizantinskom stilu, dakle znatno starija od posvećenja crkve. God. 1938. crkva je bila u lošem stanju, što je zapisao ondašnji klerik iz Bičića Vinko Pereša. Tijekom Drugog svjetskog rata postala je ruševna, ali je kasnije popravljena, te se u njoj ponovno misi od 1970. Crkvu Sv. Martina spominje Istarski razvod, koji je naziva opatijskom⁵³. Nije sigurno jesu li Sv. Martin i Sv. Saba bile dvije zasebne opatije ili jedna s imanjima na dva kraja i s dvije crkve. Crkva Sv. Martina – kojoj su agrarnom reformom iz 1948. posjedi oduzeti – pripada šajinskoj kapelaniji, pa je šajinski kapelan nekad išao u Bičiće misiti svake treće nedjelje i držati vjeronauk. Sveti Martin, biskup u Toursu u Francuskoj u 4. stoljeću, u mladosti je bio rimski vojnik, zatim redovnik koji je osnovao mnoge samostane, a potom postao biskup. Štovanje Sv. Martina kod nas se širilo u vrijeme franačke vlasti (8.-10. stoljeće), pa se u to doba stavlja i osnutak benediktinske opatije kod današnjih Bičića, koja nosi ime Sv. Martina⁵⁴.

God. 1750. osnovana je i druga barbanska vanjska kapelanija, ona kod kapele Sv. Petra u Šajinima. Pet godina poslije, za njezinog je prvog kapelana izabran Antonio Schiffo, koji

⁵¹ Na i. mj.

⁵² D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 32.

⁵³ L. KIRAC, *nav. dj.*, str. 324.

⁵⁴ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 29-31.

je misio i podučavao vjeronauk i u Sv. Martinu u Bičićima. Stara predaja navodi da je kapela Sv. Petra u Šajinima – po kojoj je ime dobila i navedena bratovština – sagrađena oko 1400. godine, nakon doseljenja Hrvata iz Dalmacije u taj kraj. Osim Sv. Petra, kojem je posvećen glavni oltar, u šajinskoj se crkvi štuje i Majka Božja, za koju se vezuje majnica, procesija koja se održava posljednje nedjelje u svibnju. Drveni kip Majke Božje, koji se nosi u procesiji, nabavljen je oko 1890., u vrijeme kapelana Andela Buzolića. Tada je kapeli dograđena pobočna kapela s lijeve strane. Kalendar barbanske župne crkve s konca 18. stoljeća kazuje da se svake godine na Blagovijest, 25. ožujka, iz Barbana išlo procesijom u Šajine i ondje držala misa u čast Majke Božje. Velika kapelanska kuća u Šajinima propala je u Drugom svjetskom ratu 1943.

Budući da se u biskupskom dekretu iz 1752. spominje potreba groblja kod Sv. Petra, o čemu piše i vlastelin Loredan 1750., očito je da groblja kod Sv. Sabe u Skitači još nije bilo, nego su sva sela svoje pokojnike pokapala na groblju u Barbanu. Sveti Saba (Sveti Bas) bio je, koncem 5. i početkom 6. stoljeća, monah pustinjač u Palestini. Nakon mnogo godina pustinjačkog života, osnovao je samostan Sv. Sabe u Jeruzalemu. Groblje kod Skitače, oko crkve Sv. Sabe osnovano je 1767. Na njemu i danas sva sela šajinske kapelanije (Glavani, Šajini, Bičići, Bulići, Skitača i Trlji) pokapaju svoje pokojne. Crkva Sv. Sabe prvi se put spominje u Istarskom razvodu, ispravi pisanoj glagoljicom iz 14. ili 15. stoljeća⁵⁵. Pred povjerenstvom za utvrđivanje međuopćinskih granica predstavnici puljske općine u ime puljskog opata postavili su Barbancima zahtjev da trebaju nadoknaditi propust podavanja žita u ime uživanja zemlje benediktinske opatije Sv. Sabe (Sanbasa). Barbanski su predstavnici izjavili da mogu davati žito, ali hoće da im puljski opat prizna neka prava vezana za spomenutu zemlju i crkvu. God. 1586. vodnjanski je podestat zatku Sv. Basa unio u popis dobara svoje općine, ali ju je na zahtjev Loredana morao vratiti Barbancima. God. 1664. spominje se kod Sv. Sabe bratovština koja se brinula za crkvu. God. 1831. crkva Sv. Sabe bila je ruševna, pa se biskupa Peteanija prigodom njegove vizitacije zamolilo da upravi župne crkve u Barbanu naredi popravak, jer bi se crkva – budući da je usred groblja – mogla koristiti za odlaganje umrlih. Zemlja opatije Sv. Sabe prodana je 1839., a kapitali pohranjeni kod Kaptola. God. 1840. crkva Sv. Sabe je srušena, a Kaptol je temeljito obnovio porušene zidove. Zbog toga je današnje groblje na Skitači znatno smanjeno, jer je dio prostora staroga groblja na kojem se nalazila crkva vjerojatno ostao izvan zidina. Dok je crkva Sv. Sabe postojala, župnik iz Barbana išao je u nju misiti 14 puta godišnje⁵⁶.

Osim svih ovih navedenih, na Barbanštini su postojale još četiri crkve, od kojih dvije više ne postoje.

Sveta Jelena pred Gočanom – koje danas više nema – navodno se nalazila kod Starog Gočana, 20 koraka ispred ulaznih vrata⁵⁷.

⁵⁵ L. KIRAC, *nav. dj.*, str. 326.

⁵⁶ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 19-21.

⁵⁷ ISTO, str. 33.

Crkva Sv. Nikole na Prnjanima – koja također danas više ne postoji – nalazila se kod sela Regulici, a zabilježena je 1659. u tužbi članova tamošnje bratovštine da im barbanski kaptol ne obavlja propisanih dvanaest misa⁵⁸. Kraj gdje se nalazila Luka Kirac naziva Planjom⁵⁹.

Opatijska crkva Presvetog Trojstva na Punteri u starim je ispravama ubilježena kao Sveta Nedelja, zbog čega se mislilo da blizu Barbana postoje dvije opatije: Presvetog Trojstva i Sv. Nedelje. No, svugdje gdje postoji mjesto Sveta Nedelja zaštitnik crkve je Presveto Trojstvo. U Punteri je od 8. ili 9. stoljeća postojala benediktinska opatija, koja je – vjerojatno zbog provala novih naroda ili zbog neprestanog ratovanja između podanika mletačkog i austrijskog dijela Istre – napuštena vrlo rano. God. 1555. spominju se zemlje »na Krasi« ili »Fratrije«, koje je – nakon ukidanja opatije – davao u najam puljski biskup. Obradivači zemlje morali su uzdržavati crkvu i skrbiti za misnika. Na ulaznim vratima crkve nalazi se ploča s latinskim natpisom, a ispod oltarne slike Presvetog Trojstva stoji da ju je 1798. izradio Mate Antun Stanković iz Barbana⁶⁰.

Crkva Sv. Antuna Pustinjaka u Barbanu nalazi se ispred Velih vrata, a sagrađena je u romaničkom stilu, koncem 14. stoljeća. Krov joj je kameni. Fresko-slike prikazuju Majku Božju s Djetetom, te niz svetaca, poput Sv. Uršule, Sv. Barbare, Sv. Jelene, Sv. Blaža, Sv. Jakova i Sv. Dionizija. Na bočnim zidovima i na svodu vide se prizori iz života Sv. Antuna Pustinjaka. Po zidovima crkvice ugrebena je mnogo grafita, a najstarija spomenuta godina jest 1420., upisana glagoljicom. Sv. Antun Pustinjak rodio se 251. godine u Egiptu, a nakon smrti roditelja otišao je pokornički živjeti u pustinju kraj Nila. Da bi pokazali kako su sveca mučile razne napasti, umjetnici su ga počeli slikati okruženog raznim životinjama, zbog čega je na koncu postao zaštitnik domaćih životinja. Umro je 356. godine, a svetkovina mu je 17. siječnja⁶¹.

DODATAK: PRIJEPISI DOKUMENATA

1. SERIE I. DEI PIOVANI, ED ARCIPRETI DI BARBANA (DAL 1540 AL 1814)

1. 1325. – Antonio ...
2. 1502. – Giacomo Crizanich
1528. – ... Valcovich
3. 1530. – Giacomo Filesich
4. 1537. – Lorenzo Belloglavaz
5. 1541. – Girolamo Grimani
6. 1549. – Giacomo Vinodolaz
7. 1555. – Giacomo Bobosich
8. 1561. – Piero Filcovich
9. 1574. – Piero Jurizza

⁵⁸ ISTO, str. 32-33.

⁵⁹ L. KIRAC, *nav. dj.*, str. 41.

⁶⁰ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 26-27.

⁶¹ ISTO, str. 23-24.

10. 1575. – Giorgio Bedrinich
11. 1589. – Matteo Sticovich
12. 1592. – Pietro Filcovich
13. 1606. – Pietro Parchich
14. 1617. – Nicolò Radotco
15. 1627. – Scampichio Pier-Antonio
16. 1640. – Pietro Lesca
17. 1649. – Vincenzo Urbasio
18. 1660. – Tomaso Coslian
19. 1663. – Matteo Tancovich
20. 1669. – Vido Drusetich
21. 1676. – Giacomo Luciani (Vice Pievano)
22. 1697. – Pietro Zebelin (Vice Pievano)
23. 1703. – Sain Antonio (Vice Pievano)
24. 1707. – Pietro Zebelin
25. 1711. – Gio[vanni] Batt[ist]a Corniani
26. 1715. – Giacinto Tagliapietra
27. 1725. – Sain Antonio
28. 1736. – Giacomo Ramillovich
29. 1750. – Tomaso Raico
30. 1767. – Collich-Clacco Pietro
31. 1774. – Gregorio Ucota
32. 1786. – Gio[vanni] Batt[ist]a Tancovich
33. 1791. – Mattio Casalaz
34. 1792. – Massalini Nicolò
35. 1792. – Antonio Moretti
36. 1794. – Matteo Adamich
37. 1801. – Capponi Antonio
38. 1805. – Pietro Feretich
39. 1806. – Martin Battel (Vice Pievano)
40. 1815. – Martin Battel
41. 1827. – Pietro Stancovich (Vice Arciprete)
42. 1838. – Antonio Gambin, ultimo
43. 1871. – Michiele Ciceran, Amministratore Parrocchiale
44. 1874. – Giovanni Barbalich, Amministratore Parrocchiale
45. 1874. – Gorec Francesco, Amministratore Parrocchiale
46. 1881. – Ciceran Michiele, Amministratore Parrocchiale
47. 1881. – Michiele Semelich, solo A[mministratore] P[arrocchiale]
48. 1882. – Detto, Arciprete Parroco
49. 1885. – Domenico Pindulich
50. 1887. – Luca Kirac

2. SERIE II. DEI CANONICI DI BARBANA

1. 1325. – Antonio ...
2. 1502. – Giacomo Crisanich
3. 1502. – Zaccaria ... sepolto nella Collegiata di San Lorenzo del Pasenatico
1534. – Boljuncich Nicolò
4. 1535. – Giacomo Collarich
5. 1538. – Giacomo Fillesich
6. 1540. – Antonio Curta
7. 1540. – Marin de Marini
8. 1540. – Lorenzo Belloglavaz
9. 1540. – Nicolò Bollugaz
10. 1541. – Girolamo Grimani
11. 1542. – Pietro Baldo
12. 1542. – Giacomo Bobossich
13. 1545. – Pascasio⁶² Festa
14. 1549. – Giovanni Zenich
15. 1551. – Giacomo Vinodolaz
16. 1554. – Zuanne Clanetich
17. 1561. – Piero Filcovich
18. 1564. – Zuane Pribilich
19. 1564. – ... Baranich
1564. – ... Simovich
20. 1568. – Matteo Tucich
21. 1572. – Giorgio Bedrinich
1575. – Michiel Filcovich
22. 1580. – Agostin Juricich
23. 1580. – Biaggio Morosin
24. 1581. – Zuane Sempsich
25. 1582. – Matteo Sticovich
26. 1590. – Giovanni Bossanich
27. 1592. – Matteo Valerian
28. 1602. – Nicolò Caletich
29. 1603. – Zuane Crechich da Zara
30. 1606. – Giorgio Gorudovich
31. 1607. – Zuane Dminich
32. 1610. – Francesco Ceslarich
33. 1610. – Giorgio Bogdanich
34. 1610. – Vido Glavan

⁶² Na nekim mjestima u Batelovoj ostavštini stoji: Pasqual Festa.

35. 1610. – Giorgio Gregorich
36. 1615. – Matteo Raicovich
37. 1616. – Matteo Tomovich
38. 1616. – Tomaso Petrissevich
39. 1616. – Nicolò Radotco
40. 1616. – Zuane Franetich
41. 1616. – Pietro Parchich
42. 1617. – Matteo Tancovich
43. 1618. – Zuane Branzalini
44. 1620. – Zuane Sintich
45. 1627. – Pier Antonio Scampichio
46. 1634. – Pietro Peller
47. 1636. – Zuane Pendul
48. 1638. – Antonio Orlandini
49. 1643. – Pietro Lesca
50. 1643. – Antonio Motica
51. 1644. – Domenico de Piazza
52. 1644. – Giovanni Slipcevich
53. 1649. – Vincenzo Urbasio
54. 1649. – Zuane Slipcevich (nipote)
55. 1652. – Bortolo Bortoluci
56. 1652. – Matteo Lesca
57. 1653. – Zuanne Palizzar
58. 1660. – Tomaso Cosglan
59. 1660. – Andrea d'Eletti
60. 1662. – Giacomo Fabretto
61. 1662. – Comodo Barbo
62. 1663. – Matteo Tancovich
63. 1665. – Zorzi Raico
64. 1666. – Gregorio Collich
65. 1666. – Matteo de Piccoli
66. 1666. – Vido Glavan
67. 1666. – Giacomo da Colle
68. 1672. – Vido Drusetich
69. 1672. – Giovanni Sintich
70. 1673. – Gregorio Contossich
71. 1676. – Domenico Luciani, Vice Canonico
72. 1676. – Giacomo Luciani
73. 1683. – Giovanni Battista Benussi
74. 1691. – Martino Roinich
75. 1697. – Martino Rovissich

-
76. 1697. – Pietro Zebelin
 77. 1700. – Lorenzo Brossich
 78. 1703. – Giovanni Battista Corniani
 79. 1703. – Giovanni Collich
 80. 1703. – Antonio Sain
 81. 1703. – Simon Sain
 82. 1707. – Marco dall'Osto
 83. 1707. – Gregorio Bancich
1711. – Simon Bratelich
 84. 1715. – Giacinto Tajapiera
 85. 1721. – Antonio Duplich
 86. 1723. – Matteo Fumetta
 87. 1725. – Gio[vanni] Batt[ist]a Manzini
 88. 1728. – Matteo Sain
 89. 1729. – Gio[vanni] Batt[ist]a Mantica
 90. 1731. – Giorgio Antich
 91. 1731. – Giorgio Rebich
 92. 1732. – Antonio Ucotta
 93. 1741. – Antonio Craglieto
 94. 1742. – Girolamo Marchi
1750. – Tomaso Raico
 95. 1750. – Marco Filippovich
 96. 1752. – Tomaso Voscilla
 97. 1753. – Vincenzo Roinich
 98. 1753. – Antonio Raico
 99. 1766. – Luca Adamich
 100. 1766. – Nicolò Collich Castreo
 101. 1767. – Pietro Collich Claco
 102. 1767. – Domenico Bianconi
 103. 1768. – Gregorio Ucotta
 104. 1778. – Martino Raico
 105. 1779. – Paolo Grabar
 106. 1782. – Rocco Antonio Capponi
 107. 1783. – Stefano Raico
 108. 1791. – Mattio Casalaz
 109. 1791. – Domenico Ligovich
 110. 1792. – Nicolò Massalini
 111. 1792. – Antonio Sincich
 112. 1792. – Antonio Moretti
 113. 1794. – Mattio Adamich
 114. 1795. – Elia Pecchiza

- 115. 1797. – Leonardo Prencis
- 116. 1798. – Martin Battel
- 117. 1798. – Pietro Stancovich
- 118. 1805. – Pier-Antonio Capponi
- 119. 1805. – Pietro Feretich
- 120. 1809. – Francesco Francovich
- 121. 1810. – Marco Collich Castre
- 122. 1814. – Sebastiano Trampus
- 123. 1838. – Antonio Gambin
- 124. 1852. – Giovanni Colombis
- 125. 1855. – Giovanni Colacio
- 126. 1855. – Antonio Ghergorinich

SUSSIDIARI CAPITOLARI

- 127. 1851. – Antonio Kraizar
- 128. 1853. – Giovanni Fillinich
- 129. 1854. – Giovanni Semlak
- 130. 1862. – Francesco Masalini

PROVISORI CANONICALI

- 131. 1863. – Girolamo Coccich
- 132. 1866. – Pietro Toffetti
- 133. 1867. – Leopoldo Rumsich
- 134. 1870. – Michiele Ciceran
- 135. 1872. – Francesco Gorec
- 136. 1873. – Giovanni Barbalich
- 137. 1874. – Giuseppe Lilek
- 138. 1876. – Andrea Juranich
- 139. 1876. – Giuseppe Roblek
- 140. 1878. – Carlo Korenika
- 141. 1879. – Giuseppe Castelec
- 142. 1881. – Angelo Bevilaqua
- 143. 1881. – Michele Semelich
- " Canonico e Parroco
- 7.9.1883. – Giovanni Battista Schufflay da Zagabria Parroco pensionato senza alcuna giurisdizione ad eccezione della Santa Messa

3. OBBLIGHI PERPETUI DEL REVERENDISSIMO CAPITOLO COLLEGIALE DI
SAN NICOLÒ DI BARBANA (1738)

Gennaio

- 17 – S. Antonio Ab[bate]. Processione e Messa Cantata alla sua Chiesa.
20 – S. Sebastiano, Process[i]one e Messa cantata al suo Alt[are] in Domo col Te-Deum, voto per la disfatta degl'Uscocchi sotto le Mura d'Albona li 20 Gennajo 1599.
25 – Convers[i]one di S. Paolo, Process[i]one e Messa cantata alla sua Chiesa in Zeleschi.

Febbraio

- 13 – S. Fosca. Process[i]one e Messa Cant[ata] alla sua Chiesa in Pessacco.
Domenica Quinq. Sagradi S. Pietro, Process[i]one e Messa alla sua Chiesa in Saini.

Marzo

- 6 – Sagra della Collegiata colle tre Process[i]oni in terzo solenne.
25 – Annunz. di M[aria] V[ergine]. Process[i]one e Messa a S. Pietro in Saini.
Domenica III. di Quares[ima]. Sagra di S. Sabbà. Process[i]one e Mes[sa] Cant[ata] alla sua Chiesa in Schittazza (obbligo del Pievano).

Aprile

- II. Festa di Pasqua. Process[i]one e Messa Cant[ata] alla Porgnana (si prega per ordine dei fedeli sui sepolcri delle loro famiglie, per l'elemosina).
Domenica in Albis, Process[i]one generale, e si pongono le 10 Crocette di Cera: 1.-a S. Ant[oni]o, 2. sulla porta grande del paese, 3. a S. Giacomo, 4. sul cantone della Casa Battel, 5. sul cantone della Casa Glavas, 6-sopra la porta orientale del paese, 7-sul cantone della Casa Rutter, 8-sotto il pergolo del Castello, 9-sopra la porta meridionale della Colleg[i]ata e 10-sopra la porta occident[ale] della Colleg[i]ata.
23 – S. Giorgio. Process[i]one e Messa cant[ata] alla Porgnana
25 – S. Marco Evang[elista]. Process[i]one e Messa cant[ata] alla Porgnana

Maggio

- 1 – Sagra Dedicazione di S. Eleuterio. Process[i]one e Messa alla sua Chiesa in Golesseva.
Sagra Dedicazione di S. Elena. Process[i]one e Messa alla sua Chiesa.
8 – Sagra Dedicazione alla B[eata] V[ergine] della Porgnana, e Messa cant[ata].
22 – S. Elena, Process[i]one e Messa alla sua Chiesa.
26 – S. Eleuterio, Pp. Process[i]one e Messa Cant[ata] alla sua Chiesa.
Rogazioni – Lunedì – si visitano le Chiese di S. Domenica, S. Fosca, S. Zvane, S. Eleuterio, S. Dionisio, e la B[eata] V[ergine] della Salute.
Martedì – S. Antonio, S. Paolo, S. Sabba, S. Pietro, e S. Martino, di cui è Sagra con Messa Cantata.
Mercordì – B[eata] V[ergine] dell'Oranizza, S. Elena, S. Nicolò, S. Margherita, e la B[eata] V[ergine] della Porgnana.
Ascensione del Signore, Process[i]one in cui si visitano, con S. Antonio, le restanti Chiese di S. Giacomo, S. Spirito, S. Croce, e S. Cosma, ove finiscono le Rogazioni.

Dom[enica] fra l'Ott. Dell'Assens[ione] Sagra dedicazione della B[eata] V[ergine] del Carmine all'Oranizza, di S. Antonio Abb[ate] e S. Giacomo, Process[ione] e Mes[sa] Cant[ata] alle Chiese.

Giugno

Dom[enica] delle Pentecoste. Process[ione] e Messa Cant[ata] alla Chiesa di S. Spirito

13 – S. Antonio da Padova – Process[ione] e Mes[sa] Cant[ata] al suo Alt[are] in Porgnana.

24 – S. Gio[vanni] Batt[ista] – Process[ione] e Mes[sa] Cant[ata] alla sua Chiesa in Cherbochi.

29 – S. Pietro. Process[ione] e Mes[sa] Cant[ata] alla sua Chiesa in Saini.

30 – Sagra dedicaz[ione] di S. Paolo. Process[ione] e Mes[sa] Cant[ata] alla sua Chiesa.

Luglio

2 – Visitaz[ione] di M[aria] V[ergine]. Process[ione] e Mes[sa] Cant[ata] alla Porgnana.

4 – S. Uldarico Vv. Process[ione] e Mes[sa] Cant[ata] alla Chiesa di S. Giacomo.

16 – B[eata] V[ergine] del Carmine, Process[ione] e Mess[a] Cant[ata] alla sua Chiesa in Oranizza.

20 – S. Margherita, Process[ione] e Messa alla sua Chiesa.

25 – S. Giacomo. Process[ione] e Messa cant[ata] alla sua Chiesa.

Agosto

5 – B[eata] V[ergine] della Neve, Process[ione] e Messa cant[ata] nella Chiesa di Pessacco.

10 – S. Lorenzo, Proc[essione] e Messa Cant[ata] alla Porgnana.

16 – S. Rocco. Process[ione] generale, e Messa cantata al suo Altare in Domo.

29 – Decollazione di S. Giovanni Battista, Processione e Messa cantata alla sua Chiesa in Cherbochi.

Settembre

8 – Natività di M[aria] V[ergine] Titolare della Chiesa della Porgnana, Proc[essione] e Mes[sa] in III. funzione speciale del Capitolo, e si canta altra Messa pei defonti, cosipure si prega sui Sepolcri per ordinazione ed Elem[osine] dei fedeli.

14 – Esaltaz[ione] della S. Croce, Proc[essione] e Mess[a] Cant[ata] alla sua Chiesa, ed altra Messa pei Defonti, nonchè preghiere sui Sepolcri, come sopra.

Ottobre

7 – S. Giustina, Proc[essione] generale.

18 – S. Luca Evang[elista]. Sagra Ded[icazione] di S. Spirito, Proc[essione] e Mes[sa] alla sua Chiesa.

28 – Sagra Ded[icazione] di S. Zvane, Proc[essione] e Mess[a] alla sua Chiesa in Cherbochi.

Novembre

2 – Commem[orazione] dei Defunti, funzione speciale del Capitolo nella Collegiata in III, e si prega sopra le arche dietro ordinaz[ione] ed Elem[osine] et supra.

11 – S. Martino, Proc[essione] e Mes[sa] alla sua Chiesa in Bicichi, pagata ivi con L. 4.

21 – Sagra della B[eata] V[ergine] della Salute, Proc[essione] e Mess[a] alla sua Chiesa, da cui si pagano L. 4.

Dicembre

5 – S. Sabbà, Messa alla sua Chiesa in Schittazza / obbligo del Pievano.

6 – S. Nicolò, Titolare della Coll[egiata]. Off[ic]io solenne coll'ottava.

- 8 – Concezione di M[aria] V[ergine]. Proc[essione] e Messa alla Porgnana.
21 – S. Tomaso Ap[ostolo], Proc[essione] e Mes[sa] a S. Spirito.
25 – S[antis]s[imo] Natale, Proc[essione] e Mes[sa] cant[ata] all'Aurora alla Chiesa di S. Croce.
26 – S. Steffano, Proc[essione] e Mes[sa] cant[ata] alla Porgnana.
27 – S. Giov[anni] Ev[angelista], P[roce]ssione e M[essa] C[antata] alla sua Ch[ies]a in Cherbochi.
28 – SS. Innocenti, P[roce]ssione e M[essa] C[antata] alla Ch[ies]a di S. Ant[oni]o Abb[ate].

5. DIVISIONE DELLE CAPELLE IN CIASCUNA DELLE QUALI SI CELEBRA DAL
R[EVERENDISSI]MO CAPITOLO UNA VOLTA AL MESE

Primo Canonico ed Arciprete

- SS. Rosario in Domo.
S. Antonio Ab[bate] extra muros,
S. Zvane in Cherbochi.
S. Antonio di Padova, Alt[are] nella Chiesa della Porgnana.
S. Sabbà in Schitaza.

II Canonico

- Tutti i Santi Alt[are] in Domo.
B[eat]a V[ergine] della Neve in Pessaco.
S. Margherita in Porgnana.
S. Spirito extra muros.

III Canonico

- S. Sebastiano Alt[are] in Domo.
S. Giacomo in Loco.
B[eat]a V[ergine] della Porgnana Alt[are] maggiore.
S. Pietro nei Saini.

IV Canonico

- S[antis]s[im]o Sacramento Alt[are] in Domo.
B[eat]a V[ergine] della Centura Alt[are] alla Porgnana.
S. Paolo in Zeleschi.
B[eat]a V[ergine] del Carmine all'Oranizza.

V Canonico

- S. Francesco Alt[are] in Domo.
S. Eleuterio in Gollesseva.
S. Croce in Gradischie – Cimitero.
S. Elena in Porgnana.

Addi 30 Luglio 1738.

(firme illegibili)

6. SERIE DEI CAPPELLANI ESPOSTI NELLA PARROCCHIA DI BARBANA
(1750 IN POI)

a) CAPPELLANI DELLA SALUTE:

1. 1750. – Michiele Brutelj Brattelich (+ 1775.)
2. 1774. – Pier' Antonio Capponi
3. 1781. – Zuane Sirolja da Segna
4. 1783. – Martin Battel
5. 1788. – Zuane Tomovich
6. 1793. – Antonio Massalini
7. 1797. – Bortolo Mandussich
8. 1798. – Martin Linardich (+1809.)
9. 1809. – Giovanni Mlazzovich
10. 1813. – Mattio Prendivaj
11. 1816. – Gasparo Baicich
12. 1825. – Domenico Bujacich
13. 1835. – Giovanni Pajalich
14. 1839. – Luigi Klobusar
15. 1842. – Giovanni Battista Bogovich
16. 1849. – Antonio Ghergorinich
17. 1852. – Francesco Pobar
18. 1853. – Antonio Kraizar
19. 1853. – Gasparo Petelinschegg
20. 1855. – Giuseppe Leshasegg
21. 1881. – Don Francesco Grimschgl. + Gennajo 1888.

b) CAPPELLANI DEI SAINI

1. 1755. – Antonio Schiffò
2. 1764. – Simon Bicich Peresso
3. 1768. – Lorenzo Uglessich
4. 1772. – Giacomo Battiala
5. 1774. – Antonio Chersul
6. 1776. – Antonio Sincich
7. 1784. – Zuane Tomovich
8. 1788. – Gasparo Pussich
9. 1793. – Antonio Sain Pecchizza
10. 1799. – Pietro Baicich
11. 1802. – Zuane Craglich
12. 1824. – Pietro Viducich (intruso)
13. 1828. – Antonio Paulovich
14. 1829. – Giusto Zustovich

15. 1830. – Antonio Cernobori
16. 1834. – Marco Marinovich
17. 1835. – Domenico Bujacich
18. 1837. – Luigi Klobuksar
19. 1839. – Bortolo Pirz
20. 1840. – Nicolò Brussich
21. 1848. – Giovanni Semlak
22. 1855. – Francesco Pobar
23. 1857. – Francesco Grinschgl
24. 1861. – Antonio Samsan (+ 1866.)
25. 1867. – Michiele Ciceran
26. 1867. – Vitale Mergalich, da se stesso applicato li 15-12-1874.
27. 1875. – Carlo Corenika
28. 1881. – Don Giuseppe Velikanja Capp[ellano] di Jursichi in Roveria

c) CAPPELLANI DELLA PORGNANA.

1. 1557. – Zorzi Chietul
2. 1759. – Zuane Braicovich
3. 1760. – Pietro Collich Klako
4. 1766. – Zuane Voscilla
5. 1771. – Zuane Brattelich Perdez
6. 1774. – Paolo Grabar
7. 1782. – Antonio Massalini
8. 1784. – Matteo Adamich (Gollub)
9. 1793. – Pier' Antonio Capponi
10. 1799. – Antonio Busganich
11. 1802. – Zorzi Plisco
12. 1803. – Matteo Bozzulich
13. 1816. – Rocco Verbich
14. 1835. – Francesco d'Elia
15. 1836. – Antonio Gambin
16. 1838. – Luigi Klobuksar
17. 1840. – Bortolo Pirz
18. 1840. – Antonio Cherincich
19. 1843. – Marco Detcovich
20. 1845. – Giovanni Colombis
21. 1848. – Francesco Grimschgl
22. 1849. – Antonio Kraizar
23. 1853. – Antonio Ghergorinich
24. 1856. – Francesco Pobar
25. 1859. – Francesco Grimschgl

26. 1861. – Francesco Massalini
27. 1865. – Antonio Ghersinich
28. 1868. – Giuseppe Roblek
29. 1869. – Michiele Ciceran
30. 1872. – Giuseppe Lilek
31. 1874. – Giovanni Velnić
32. 1883. – Domenico Pindulić
33. 1888. – Don Antonio Duroch

7. DECRETO DI SUA ECCELLENZA CATTARINA LOREDAN MOCENIGO SIGNORA E PADRONA, CON CUI STABILISCE IN SALARIO PELL'ORGANISTA ANNUI DUCATI 25, E SOLLEVA LI SUDDITI DAL CONTRIBBUIRVI PIÙ OLTRE IL SALARIO STESSO IN GRANAGLIE – 1773.

Copia

Ill[ustriss]mo Sig[no]r Sig[no]r Col[endiss]mo

Quantunque sia corso fino di presente l'uso, che l'Organista esiggesse la mercede del servizio, che vi presta, dall'universale colla spiegata contribuzione, pure voglio dare a cotesti sudditi, anche in questo caso un riscontro della mia predilezione, e dell'interesse che mi prendo per i loro vantaggi.

Saranno in conseguenza dal giorno d'oggi sollevati dall'imposizione sudetta, ed esiggerà invece l'Organista dalla Cassa delle Chiese, in conto di Salario, annali Ducati Venticinque.

Dovrà però egli servire nei modi espressi nella Lettera di V[ostra] Ill[ustriss]ma, con cui mi ha scortato il Memoriale prodottole a questo oggetto, e Le auguro ogni compita felicità.

Venezia 22. Maggio 1773.

Aff. Per sempre

Catterina Loredan Mocenigo Sig[no]ra P[adron]a

8. PROSPETTO DELLE SCUOLE LAICHE DI BARBANA E LORO CAPITALI
NELL'ANNO 1741. (CAPITANIO GRAVISI)

N[umer]o	Nome delle Scuole	Luogo	In Livelli Lire	In altro Lire
1.	S[antis]s[im]o Sacramento	Barbana	10.298	
2.	S[antis]s[im]o Rosario	“	1.226	
3.	Natività di Maria Vergine	Porgnana	3.353	
4.	B[eata] V[ergine] della Neve	Pessacco	870	
5.	B[eata] V[ergine] della Centura	Porgnana	956	
6.	S. Nicolò	Barbana	38.166	
7.	S. Zvanne	Cherbochi	4.024	
8.	S. Pietro	Saini	3.352	
9.	S. Antonio di Padova	Porgnana	1.399	
10.	S. Antonio Abate	Barbana	1.041	
11.	S. Sebastiano	“	2.185	
12.	S. Spirito	“	1.060	
13.	S. Eleuterio	Golesseva	240	
14.	S. Martino	Bicichi	536	
		Totale	68.708:10	

CONFRATERNE DI CASTELNOVO

1.	B[eata] V[ergine] Chiesa Parrocchiale	L. 5.600:12
2.	S. Antonio di Padova	1.401:6
3.	S. Agnese (Chiesa)	3.307:15
	Totale	L. 10.309:13
	Più in Soccida e Legati perpetui	L. 1.309:33
	Assieme	L. 11.620:6

SAŽETAK

Autor obrađuje niz tema iz crkvene prošlosti ovog istarskog kaštela, a posebice se osvrće na nekoliko prijepisa iz ostavštine Josipa Antuna Batela (1827.-1889.), koji je u Barbanu obnašao dužnost orguljaša zborne crkve, općinskog aktuara i blagajnika te kancelara zborne crkve, a zatim je postao i općinski načelnik.

Povjesničar Petar Stanković / Pietro Stancovich Batela je još u mladosti potaknuo na proučavanje spisa i knjiga barbanskog općinskog arhiva u kojem je radio. Prepisujući glavne spise, Batel je prikupio opsežnu građu i počeo pisati Barbansko-rakaljske anale. Suradivao je i dopisivao se s povjesničarom Pietrom Kandlerom, Tomasom Lucianijem i Ivanom Kukuljevićem.

Batelova je velika zasluga što su se u prijepisu sačuvali mnogi znameniti spisi iz nekadašnjeg općinskog arhiva (koji je izgorio) i crkvenog arhiva u Barbanu. Vrijednu Batelovu ostavštinu dobio je svećenik Luka Kirac, koji ga je osobno poznavao i koji ju je, u doba fašizma, potajno prenio u Zagreb, te se ona danas nalazi u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Između ostalog, među spomenutim se dokumentima iz ostavštine, nalaze popisi barbanskih kanonika, arcipreta i župnika. Zanimljiv je i dokument o trajnim obvezama kaptola župne crkve Sv. Nikole u Barbanu iz 1738., zatim zapis o kapelama na Barbanštini, u kojima se jednom mjesečno održava misa, popis kapelana čitave župe Barban, za razdoblje od 1750. dalje. Važna je i odluka o iznosu plaće svirača orgulja, koju je 1773. izdala Cattarina Lorredan Mocenigo, vlasnica i gospodarica barbansko-rakaljskog feuda te popis barbanskih i rakaljskih bratovština s naznakom prihoda iz 1741.